

Іванна Гуржій

кандидат історичних наук,
науковий співробітник
Національна бібліотека України ім.
В. І. Вернадського
(Київ) Україна
ivka85.85@ukr.net

Ivanna Gurzhiy

PhD, leading researcher
Vernadsky National Library of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)
ivka85.85@ukr.net

Людмила Деменко

молодший науковий співробітник,
Національна бібліотека України
ім. В. І. Вернадського
(Київ) Україна
demlud@meta.ua

Ludmila Demenko

Junior researcher
Vernadsky National Library of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)
demlud@meta.ua

**ВИДАННЯ З НУМІЗМАТИКИ У ВІДДІЛІ БІБЛІОТЕЧНИХ ЗІБРАНЬ ТА ІСТОРИЧНИХ
КОЛЕКЦІЙ ІНСТИТУТУ КНИГОЗНАВСТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ
УКРАЇНИ ІМ. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

**ISSUES ON NUMISMATICS IN THE DEPARTMENT OF LIBRARY COLLECTIONS AND
HISTORICAL COLLECTIONS OF THE INSTITUTE OF BOOK SCIENCE OF THE
NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE V. I. VERNADSKY**

Анотація

У відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій (далі ВБЗІК) Інституту книгознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського наразі зберігаються видання другої половини XVI – початку XX ст., що стосуються нумізматики, а в деяких колекціях навіть представлені окремим тематичним розділом. Здебільшого – це видання з колишньої бібліотеки Київського університету св. Володимира, фонди якої були передані у 1925–1927 рр. до Всенародної бібліотеки України (ВБУ), майбутньої НБУВ. Серед фондів цієї книгозбірні особливу увагу привертають видання з нумізматики, що є складовою таких розділів як: королівська бібліотека «Collectio Regia» (відоме у XVIII ст. книжкове зібрання книг останнього польського короля Станіслава Августа Понятовського (1732–1798)); «Роки» – хронологічно сформований фонд з нових надходжень до бібліотеки університету, «Відділи» – фонд, що має системно-форматну розстановку за п'ятнадцятьма тематичними відділами.

Нумізматичні видання названого хронологічного періоду, що знаходяться у «Collectio Regia», виділені в ній в окремий тематичний відділ (Reg. VII d 3–Reg. VII d 189. Нумізматика). Переважна більшість видань у його складі за часом друку належить до XVIII ст., одне – до XVI ст., по декілька – до XVII ст. та початку XIX ст. Мова видань: німецька, французька, італійська, російська. Місце видань: Німеччина (Берлін, Лейпциг, Аугсбург, Магдебург, Бранденбург, Франкфурт, Нюрберг, Ганновер, Дрезден), Франції (Париж), Італія (Рим, Венеція, Неаполь, Падуя), Голландія (Амстердам). Австрія (Відень), Швеція (Стокгольм), Росія (Санкт-Петербург). Серед книг відділу: словники з нумізматики, посібники для вивчення антикварних монет, каталоги колекцій, видання з історії нумізматики окремих країн і їх правителів, дисертації, довідкові багатотомники з розпізнавання давніх монет, праці нумізматів XVII ст.: Лоренса Бегера, Жана Гардуена тощо.

У складі відділу «X. Історія» фундаментальної бібліотеки університету св. Володимира є розділ «X.7.1–X.7.25. Нумізмати́ка. Метрологія. Медалі.», серед видань якого представлені пам'ятні книжки для збирачів монет Хребтов А., каталоги монет, збірники праць нумізматичних товариств та окремі праці з цієї галузі різними мовами і видрукувані в різних країнах.

До відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій чимало книжкових видань з нумізматички потрапили у складі фонду бібліотеки Київської духовної академії (наприклад, фундаментальні праці нумізмата й археолога І. І. Толстого та барона Шодуара де С.), з колекцією Києво-Печерської Лаври, з бібліотекою «Вольнського Губернського комітета по охоране пам'ятників искусства и старины». Саме у складі цього фонду були знайдені примірники з книжкової колекції баронів Шодуарів.

Також, видання з нумізматички зберігаються у родових книгозбірнях Урбановських-Стажинських «Бібліотека Загінецька», баронів Шодуарів та особових бібліотеках В. Б. Антоновича, О. В. Кочубея. Такі видання присутні у складі утворених у другій половині ХХ ст. фондів польськомовних, франкомовних книжкових видань та періодичних видань до 1917 р. різними мовами.

Abstract

At the beginning of the XIX century a large-scale merger of numismatists as scholars-professionals and collectors-fans in profile groups. Their activities contributed to the dissemination of knowledge not only in the field of numismatics, but also in general history. Numismatics has passed the centuries-old path of development, and began to be formed from the usual collecting of coins, interest in antiquity. In the Department of Library Collections and Historical Collections Institute of Book Science of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky is currently keeping editions of the second half of the 16th and early 20th centuries concerning numismatics, and in some collections they are even presented in a separate thematic section. For the most part, this edition is from the former library of the Kiev University of St. Volodymyr, the funds of which were transferred in 1925–1927 to the National Library of Ukraine. Among the collections of this book collection, special attention is paid to the edition of numismatics, which is a part of such sections as: the royal library «Collectio Regia» (the book collection of books of the last Polish king Stanislaw August Poniatowski (1732–1798) known in the XVIIIth century) – the fund received in the library of the Kremenets Lyceum, which became the basis of the newly created university college; «Rocks» – a chronologically formed fund for new revenues to the university library, «Divisions» – a fund that has a system-format layout for the fifteen thematic departments. Numismatic editions of the named chronological period, which are in the royal collection «Regia», are featured in it in a separate thematic section (Reg. VII d 3 – Reg. VII d 189. Numismatics). The vast majority of publications of this thematic department at the time of printing belong to the XVIII century, about 13 – to the XVII century, one to the XVI century, several to the beginning of the XIX century. Language of publication: German, French, Italian, Russian. Place of publication: Germany (Berlin, Leipzig, Augsburg, Magdeburg, Brandenburg, Frankfurt, Nyurberg, Hannover, Dresden), France (Paris), Italy (Rome, Venice, Naples, Padua), the Netherlands (Amsterdam), Austria (Vienna), Sweden (Stockholm), Russia (St. Petersburg). Among preserved editions: dictionaries from numismatics, guides for learning antique coins, catalogs of collections, publications on the history of numismatics of individual countries and their rulers, reference multi-volumes for the recognition of ancient coins, works of numismatists of the XVII century: Lawrence Beger, Jean Garduana and other.

As part of the department «X. History» of the Fundamental Library of the University of St. Volodymyr is a section «X.7.1.–X.7.25. Numismatics. Metrology. Medals», among the editions of which are commemorative books for collectors of coins, coin catalogs, collections of works of numismatic societies and individual works in this field in different languages and printed in different countries.

To the Department of Library Collections and Historical Collections, many book editions on numismatics have been included in the library fund of the Kiev Theological Academy (KTA), for example, the fundamental works of the numismatist and archaeologist I. I. Tolstoy and Shoduar de S. Also, the KTA fund contains collections of works, catalogs and periodicals on numismatics.

Several editions related to numismatics are in the book collection of the Kyiv-Pechersk Lavra. Some of the editions on numismatics came from the library, the inscription of which is the inscription «Volynsky Provincial Committee for the Protection of Monuments of Art and Antiquity». It was in this library that the copies of the book collection of Baron Shoduars came to the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky.

Also, publications on numismatics are stored in generic bookshops. In particular, in the generic book collection of the Urbanovsky-Stazhinsky «Zagynets Library», in the book collection of Baron Shoduar and many others.

A small number of numismatic publications is also isolated in V. B. Antonovich's personal collections and in the Polish and French-language collections of the Department of Library Collections and Historical Collectionsю

As part of the artificially formed in the second half of the twentieth century. The fund «Periodicals until 1917» contains the magazines «The Old Coin: Numismatic Magazine with Drawings, It Exits Monthly, Except June-August» (1911) and collections of works: «Notes of the St. Petersburg Archaeological and Numismatic Society» (1849 and 1850), «Notes of the numismatic department of the Imperial Russian Archaeological Society» (1906, 1909, 1910).

Some editions from numismatics are kept in particular in family book collection of Urbanovskikh-Stazhinskikh «Library of Zaginecka»: “Description of the Roman coins, their varieties, making the model” described and explained by Carlos Patum, New York, 1696, «Engraving On gold medals of the ruler Augustus from the smallest form to the largest form» Vienna 1765, «Museums of France. Numismatics and Precious Stones Guide. Art History Museum», «Research of monuments and coins» Jacobus Elsner (1692–1750).

In the book collection of foreign publications were also found for the publication of numismatic subjects. For example, Polish: «Warsaw Antique Store. Catalog No. 3. Numismatics, sphragistics, and treasure», 1914. saved under the designation: Of floor. In 4729. Consequently, numismatic publications stored directly in the department of library collections and historical collections IR Vernadsky National Library currently contemporaries are examples of books and research culture.

Ключові слова: нумізмати́ка, видання, відділ бібліотечних зібрань.

Key words: numismatics, edition, department of library collections.

На початку XIX ст. широкого масштабу набуло об'єднання нумізматів як вчених-професіоналів, так і колекціонерів-любителів у профільні групи. Їх діяльність сприяла поширенню знань не лише в галузі нумізматики, але й історії загалом. Нумізмати́ка пройшла багатівіковий шлях розвитку, а почала формуватися від звичайного колекціонування монет, зацікавленості до старовини. Важливу роль у еволюції досліджень з цієї галузі мали друковані видання, що були зібрані попередниками у приватних бібліотеках, книгозбірнях різних релігійних установ і навчальних закладів до початку XX ст. Такими друками пишається і найбільша книгозбірня України.

У відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій (далі ВБЗІК) Інституту книгознавства (далі ІК) Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі НБУВ) наразі зберігаються видання другої половини XVI – початку XX ст. з нумізматики, а в деяких колекціях навіть представлені окремим тематичним розділом. Здебільшого – це стародруки з колишньої бібліотеки

Київського університету св. Володимира, фонди якої були передані у 1925–1927 рр. до Всенародної бібліотеки України (далі ВБУ), майбутньої НБУВ. Серед фондів цієї книгозбірні особливу увагу привертають видання з нумізматики, що є складовою таких книжкових зібрань як: відома у XVIII ст. королівська бібліотека «Collectio Regia» останнього польського короля Станіслава Августа Понятовського (1732–1798) – фонд, що надійшов у складі бібліотеки Кременецького ліцею, яка стала першоосновою новоутвореної університетської книгозбірні; «Роки» – хронологічно сформований фонд з нових надходжень до бібліотеки університету; «Відділи» – фонд, що має системно-форматну розстановку за п'ятнадцятьма тематичними відділами. До відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій чимало книжкових видань з нумізматики потрапили в складі фонду бібліотеки Київської духовної академії (далі КДА), бібліотеки Києво-Печерської лаври (далі КПЛ), з родових книжкових колекцій баронів Шодуарів, Урбановських-Стажинських «Бібліотека Загінецька», з особових фондів В. Б. Антоновича, О. В. Кочубея та інших. Частина видань з нумізматики наразі перерозподілені за певними ознаками у нові фонди: «Періодичні видання до 1917 р.», «Польськомовні видання до 1917 р.» тощо.

Мета даної статті – ознайомити сучасних дослідників нумізматики з цінними книжковими виданнями другої половини XVI–XIX ст., що зберігаються у ВБЗІК ІК НБУВ, періодичними та продовжуваними виданнями, що містять розвідки і праці науковців XIX – початку XX ст.

Видання з нумізматики названого хронологічного періоду, що знаходяться у королівській бібліотеці «Collectio Regia», відібрані у окремий тематичний відділ, позначений таким чином: VII d. Res Antiquaria [Nummi] (Нумізматика). Наразі у відділі зберігаються 226 книжкових одиниць. Декілька видань цього тематичного відділу за часом друку належить до початку XIX ст., переважна більшість – до XVIII ст., близько 20 – до XVII ст., одне – до XVI ст., а саме – Gioja Decimasesta «Le Imagini con tutti i riversi trovati, e le Vite degl'Imperatori tratti dalle medaglie e dall'Istorie degli Antichi, per Enea Vico Parmigiano, 1548, in quarto, with cuts. Le Imagini delle Donne Auguste, con le Vite ed Esposizioni di Enea Vico». In Venezia, per il Valgrisi, 1557, in quarto, with cuts. Мова видань: латинська, німецька, французька, італійська, російська. Серед російськомовних – Круг Ф. И. «Разыскания (критические) о древних русских монетах, изданные императорскою академиею наук», Санкт-Петербург, 1807. Місце видань: Німеччина (Берлін, Лейпциг, Аугсбург, Магдебург, Бранденбург, Франкфурт, Нюрберг, Ганновер, Дрезден), Франції (Париж), Італія (Рим, Венеція, Неаполь, Падуя), Голландія (Амстердам). Австрія (Відень), Швеція (Стокгольм), Росія (Санкт-Петербург). Серед видань є словники з нумізматики – Rasche J. C. «Lexicon universae rei numariae veterum et praecipue Graecorum Romanorum cum observationibus antiquariis geographicis chronologicis historicis criticis» Praefatus est Christ. Gottl. Heyne. Leipzig, 1785–1793; посібники для вивчення антикварних монет – «Istituzione antiquario-numismatica, o sia Introduzione allo studio delle antiche medaglie in due libri proposta dall'autore dell'Istituzione antiquario-lapidaria» Roma, 1772; каталоги колекцій – «Catalogue d'une collection de médailles antiques, faite par la C-sse douair. de Bentinck, née C-sse d'Aldembourg...». Amsterdam, 1787. 2 vol., «Supplement aux catalogue d'une collection de médailles antiques, faite par la C-sse Douair. de Bentinck etc.» Amsterdam, 1788; видання з історії нумізматики окремих країн і їх правителів – Vaillant J. «Numismata imperatorum romanorum praestantiora» 3 vol. Romae, 1743; дисертації – Havercamp S. «Dissertationes de Alexandri Magni numismate: quo quatuor summa orbis terrarum imperia continentur, ut et de Nummis Contorniatis», Ludgunum Batavorum, 1722; довідкові багатотомники з розпізнавання давніх монет – Köhler J. D. «Im Jahr 1729–1750 wöchentlich heraus gegebener Historischer Münz- Belustigung Zwanzigster Theil, darinnen allerhand merkwürdige und rare Thaler, Ducaten...», T. I–XXII, Nürnberg, 1729–1750; праці нумізматів XVII ст.: Лоренса Бегера – Beger L. «Observationes Et Coniecturae In Numismata Quaedam», Antiqua, 1691; Жана Гардуена – Hardouin J. «Nummi antiqui populorum et urbium illustrate», Paris, 1684 тощо.

А тепер більш детально розглянемо декілька видань, що належать до відділу нумізматики королівської бібліотеки «Collectio Regia» славетного роду Понятовських. Одне з них – «Specimen vniversae rei nummariae»¹ (Зразок універсальних античних монет) викладений латинською мовою і датується 1695 р. Укладачами поданого матеріалу є Ендрю Морелло (Andreas Morell, 1646–1703) та Гельвецо Бернес (Helvetio Bernas, 1634–1709). На рахунку обдарованого журналіста та публіциста Ендрю Морелло 57 праць і 160 публікацій в різних виданнях не тільки тогочасної Німеччини, а й за її межами. Посібник «Універсальні античні монети» вийшов друком у Лейпцигу, в друкарні Томаса Фріча (Thomas Fritsch). У вступі подано загальну інформацію про нумізматичну науку в античному світі в цілому, далі перераховані колекції монет відомих людей I–III ст. н. е.. Наприклад, таких як: римський імператор Антонін Піус (Tutys Aelius Hadrianus Antoninus Augustus Pius, 86–161), Марк Ульпій Нерва Траян (Caesar Marcus Ulpius Nerva Traianus, 98–117), Флавій Галерій Валерій Ліциніан Ліциній (Flavius Galerius Valerius Licinian Licinius, близько 250–325) та ін. У посібнику «Універсальні античні монети» подано інформацію про монети, виготовлені у техніці карбування, про різноманітні способи лиття у Давній Греції і Римі. У кінці вкладені ілюстрації із зображенням монет різних епох. Описаний примірник має такі ознаки: формат – 10x15 см, оправа цільно-шкіряна із золотим тисненням на корінці, на титульному аркуші стоїть печатка університету Св. Володимира, шифр зберігання: **Reg. VII d 32b**

Наступне видання з «Collectio Regia» під назвою «Observationes et conjecturae in Numismata quaedam antiqua»² («Нотатки та деякі спостереження про медалі»), автором якого є відомий німецький бібліограф та нумізмат Лоренц Бегер (Lorenz Beger, 1653–1705). Праця латинською мовою, створена у співавторстві з Єзекіїлом Спангеймом (Spanheim Ezechiel, 1629–1710) – німецьким дипломатом та фахівцем з історії права. Видання вийшло в світ у Бранденбурзі 1691 р., в друкарні «Виборчий Бранден». Праця присвячена головним чином вивченню та опису грецьких і римських монет та гемм із нумізматичної колекції в зібранні Курфюста. У виданні викладено детальний опис класифікацій грецьких монет за періодами та зображеннями. На титульному аркуші примірника стоять дві печатки: перша – «Bibliotheca universitatis St. Brandimiri» (Бібліотека Бранденбурзького університету), друга – «Библиотека университета Св. Владимира», обидві овальної форми, чорна фарба. Видання має ілюстрації грецьких та римських монет, що розташовані у кінці видання. Зважаючи на те, що це видання дуже давнє, знаходиться в незадовільному стані. Багато сторінок розірвані, або сильно пошкоджені, деякі частини тексту втрачені. Усього вміщено 27 розділів, нумерація сторінок у примірника відсутня. Формат 20x30 см., має шкіряну оправу темно-коричневого кольору, оздоблену флористичним орнаментом на корінці. На форзаці видання зазначено шифр: **Reg. VII d 30**

Також серед видань XVII ст. у відділі нумізматики «Collectio Regia» збереглися такі як: «Introduction à l'histoire par la connoissance des médailles»³ («Введення в історію через знання медалей») Чарльза Патіна та «De re Nummaria Liber singularis» («Книга з економіки») Віллеброрда Снелла. Видання Чарльза Патіна (Charles Patin, 1633–1693) «Введення в історію через знання медалей» вийшло друком в Парижі у 1665 р., у видавництві «DuBray u Ninville», що належало Баварській державній бібліотеці. Чарльз Патін – французький лікар та нумізмат. Завдяки своїй нумізматичній праці, став найвідомішим лікарем у Франції свого часу. Нумізматичний посібник складається із передмови, вступу та 23 розділів. У виданні надана інформація головним чином про використання медалей та їх цінність, про їхні назви, походження та різницю між собою. Також подається детальний опис єврейських пунічних медалей та

¹ Specimen vniversae rei nummariae / Morell, A., Bernas, H. Lipsiae, Apud J. Thomam Fritsch. 1696. 339 s.

² Beger L., Ezechiel S. Observationes et conjecturae in Numismata quaedam antiqua. Colonia Brandenburgica: Typis Ulrici Liebperti, Electoral.Brandenb. Typogr., 1691.162. p.

³ Patin Ch. Introduction à l'histoire par la connoissance des médailles.-Paris: Chez Ifan du Bray et Pierre Variqvét. 1665 – 262 p.

іспанських готичних, медалей, що виготовлені із срібла та бронзи. На титульному аркуші присутня печатка «Библиотека университета Св. Владимира». На форзаці, у верхньому правому куті, читаємо напис: «12a Numism». Оправа видання цільношкіряна, із золотавим оздобленням в центрі. Примірник знаходиться в задовільному стані. Формат 14x8 см. Шифр зберігання: **Reg. VII d 12a**

Невеличкий посібник з економіки Віллеброрда Снелла (Wilebrord Snel van Royen, 1580–1626) «De Re Nummaria Liber singularis»¹ є одним із найстаріших в королівській бібліотеці «Collectio Regia». В. Снелл – голландський математик, фізик, астроном та нумізмат. З 1612 р. був професором Лейденського університету. Видання «Книга з економіки» вийшло в світ у 1613 р. в місті Лейден (Південна Голландія). Основна тематика твору – опис голландських, зеландських та римських золотих монет. На титульному аркуші присутня печатка «Библиотека университета Св. Владимира» (овальна, фіолетова фарба). Формат видання 16x10 см. Шифр зберігання: **Reg. VII d 10**

З історії формування фонду королівської бібліотеки «Collectio Regia» відомо, що сучасний склад тематичних відділів цього зібрання містить не лише видання, зібрані королем, а також ті, що додалися під час перебування цієї книгозбірні у інших власників: бібліотеці Кременецького лицю та бібліотеці університету св. Володимира в Києві. Тому серед книг відділу нумізматики є видання як в оправах і з екслібрисами королівської бібліотеки, так і ті, що доповнили відділ пізніше. Більшість видань ілюстровані.

У хронологічно сформованому фонді фундаментальної бібліотеки університету св. Володимира під назвою «Роки», що упорядковувався з надходжень після 1834 р., також зберігаються видання з нумізматики. Проте вони містяться окремо одне від одного, відповідно до року надходження у названу бібліотеку, що ускладнює пошук. Одне з них – «Classes Generales Geographiae numismaticeae sev monetae Urbium, populorum et Regum»² («Загальна класифікація монет за географічним розташуванням») нумізмата та археолога Домініко Сестіні (Domenico Sestini, 1750–1832). З 1777 до 1792 року він здійснював численні подорожі на Схід, в Малу Азію, Месопотамію, Грецію і Балкани. Під час цих візитів він займався головним чином археологічним спадщиною і монетами, але також проявив себе як ботанік, орнітолог. Названа книга вийшла у світ латинською мовою у Лейпцигу 1797 р. Видання структурно складається з двох частин: перша має 4 розділи, друга – 5. У ньому надано опис стародавніх монет Іспанії, Верхньої та нижньої Італії, Франції (Галлії), Британії, Німеччини. Примірник має шкіряну оправу та крапчастий обріз, на верхній кришці золотавими літерами вказано назву твору. Формат видання 25x22 см. Шифр зберігання: **1838-26**.

Наступним розглянемо ще одне видання, яке належить до фонду «Роки», – «Numismatique du voyage du jeune anacharsis: ou medailles des beaux temps de la Grece: ouvrage Dedie au Roi»³ («Нумізматики. Подорож молодого Анахарса, або медалі часів доброї Греції: праця присвячена королю»). Автор цієї праці Ландон Чарльз Пол (Landon Charles-Paul, 1760–1826) – французький художник, мистецтвознавець, був придворним живописцем герцогині Беррійської. Посібник вийшов друком у Парижі 1818 р., у видавництві «Au Bureau des annales du musee». У виданні подається опис грецьких медалей та монет, їхня класифікація. Складається він з двох частин. Оправа: товстий картон із шкіряним корінцем, на якому наліпка з шифром: 1838-822. На титульному аркуші є дві печатки: «Biblioth. Academ. Vlnensis» та «Bibliotheca universitatis St. Vladimiri». Перша печатка говорить про те, що цей примірник попередньо належав до

¹ Snelli W. De re Nummaria Liber singularis. – Ex Officina Plantiniana Raphelengii, 1613. 72 p.

² Sestini D. Classes Generales Geographiae numismaticeae sev monetae Urbium, populorum et Regum. Lipsiae : In Libraria Gleditschia, 1797. 132 p.

³ Landon, Ch.-P. Numismatique du voyage du jeune anacharsis [Text]: ou medailles des beaux temps de la Grece: ouvrage Dedie au Roi. Paris: Au Bureau des annales du musee, 1818. 144 p.

бібліотеки Віленської медико-хірургічної академії. Друга печатка підтверджує належність до бібліотеки університету св. Володимира. Формат видання 36x17 см. Шифр зберігання: **1838-822**.

У систематично впорядкованому пізніше (кінець XIX – початок XX ст.) у фундаментальній бібліотеці Київського університету імені св. Володимира фонді «Відділи» видання з нумізматики були тематично виокремлені і об'єднані у складі відділу «X. Історія» у підвідділі «X.7.1–X.7.25. НумізMATика. Метрологія. Медалі». Наразі в ньому зберігаються близько 50 книжкових одиниць. Більшість видань за часом виходу належать до початку XX ст., 16 – до XIX ст., одне датується XVIII ст. Серед друків представлені: пам'ятні книжки – Хребтов А. «Памятная книжка для собирателей монет, чеканенных в царствование императрицы Екатерины II», Санкт-Петербург, 1897–1900 (Шифр зберігання: **X.7.1.**); каталоги монет – Lavoix M. H. «Catalogue des monnaies musulmanes de la Bibliothèque nationale», Paris, 1891 (Шифр зберігання: **X.7.5.**); збірники праць нумізMATичних товариств – «Нумизматический сборник», Москва, 1911–1913 pp. (Шифр зберігання: **X.7.20./C**); окремі монографії та періодичні видання з цієї галузі різними мовами і видрукувані в різних країнах.

До відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій чимало книжкових видань з нумізматики потрапили у складі фонду бібліотеки Київської духовної академії (КДА). Наприклад: фундаментальні праці нумізмата й археолога І. І. Толстого – «Русская допетровская нумизматика» (Санкт-Петербург, 1886 р., шифр зберігання **CVIII 3/75**), «Монеты Великого Князя Василия Дмитриевича. 1389–1425 гг.» (Санкт-Петербург, 1911 р., шифр зберігання **CIX 3/173**); монографія археолога і мистецтвознавця М. Ф. Біляшівського – «Монетные клады киевской губернии» (Київ, 1889 р., шифр зберігання: **CVII 4/113**); колекціонера-нумізмата С. Шодуара – «Обозрение русских денег и иностранных монет, с древних времен» (Санкт-Петербург, 1837 р., шифр зберігання **CVII 5/218**). Також фонд КДА містить збірники праць, каталоги, періодичні видання з нумізматики, зокрема це: «Каталог русских удельных, великокняжеских, царских и императорских монет и цена на них» (Київ, 1887 р., шифр зберігання: **CVI 2/422**), «Каталог монет чеканенных в России с 1699 года по 1810 год включительно» (Санкт-Петербург, шифр зберігання: **CVII 4/116**) і «Список старинных золотых и серебряных монет и медалей, принадлежащих Киево-Печерской Лавре» (Київ, 1899 р., шифр зберігання: **CVII 6/327**).

Деякі видань, які стосуються нумізматики, знаходяться у книжковій колекції Києво-Печерської Лаври. Наприклад, «Список старинных золотых и серебряных монет и медалей, принадлежащих Киево-Печерской Лавре» 1899 р. і «Правила о назначении денежных выдач по ведомству Святейшего Синода» 1856 р.

Частина видань з нумізматики надійшли з бібліотекою, на печатці якої такий напис: «Волынского Губернского комитета по охране памятников искусства и старины». У цьому книжковому зібранні ми зустріли «Regum et imperatorum Romanorum numismata aurea, argentea, aerea a Romulo et C. Iul. Caesare vsque ad Iustinianum Aug» / Gharles Groy, Charles de Croy; Antonio Agustín; Jacques de Bie; Richard Collins; Jean-Gaspard Gevaerts. Antuerpiae-Romae, 1654. Саме у складі цієї бібліотеки до НБУВ надійшли примірники з книжкової колекції баронів Шодуарів. Видання «Bruttia numismatica, seu Bruttiae, hodiè Calabriae, populorum numismata omnia... descripta»¹ («Детальний опис монет всіх народів Європи, а також деякі інші, раніше опубліковані») Домініка Маньяна (Dominique Magnan, 1731–1796), знайдено у книжковій колекції Шодуарів. Названа праця відомого історика та публіциста викладена латинською мовою і вийшла друком 1773 р., в Римі. У виданні поданий детальний опис монет деяких країн Європи. Перш за все, автор приділяє увагу таким історичним місцевостям стародавньої Італії, як Бруттій, Калабрія, Лацій та Піцен. Також до посібника включено розділ, присвячений вивченню грошових одиниць грецьких

¹ Magnan D. Bruttia numismatica, seu Bruttiae, hodiè Calabriae, populorum numismata omnia... descripta. Roma, Impensis Fausti Amidei bibliopolae, 1730. 82 p.

колоній Себелісу та Кротону. Примірник знаходиться в гарному стані, на форзаці має екслібрис «In te Domine Spero; Ex Bibliotheca L: Bar: STANISLAI DE CHAUDOIR», що підтверджує належність видання до книжного зібрання баронів Шодуарів. На титульному аркуші, посередині, проставлено печатку «Волынского Губернского комитета по охране памятников искусства и старины N 365». Примірник має цільношкіряну оправу, із золотим тисненням на корінці. Збережено в електронному каталозі під шифром: **N 365/M17**.

Розглянемо ще одне видання із колекції баронів Шодуарів «Romani Adnotationes nunc primum evulgatae in XII priorum Caesarum numismata ab Aenea Vico parmensi olim edita: noviter additis eorumdem Caesarum imaginibus majori forma à praestantioribus calchographis aeri incisiss»¹ («12 бронзових імператорських медалей із поселення Парми»), автором якого є Джованні П'єтро Беллорі (Joannis Petri Bellorii, 1613–1696) – італійський художник, антиквар і мистецтвознавець. Він був хранителем старожитностей у Папи Римського Климента X. У 1671 р. був призначений секретарем Академії Святого Луки, а пізніше обіймав посади бібліотекаря і антиквара при дворі шведської королеви Христини. Роман «12 бронзових імператорських медалей із поселення Парми» видано в Римі, у друкарні Антонія де Россі (Antonius de Rossi) 1730 р. У виданні, окрім опису імператорських медалей, подано детальний опис пармських монет, починаючи з V–VII ст. до XVII ст.: чентезимо, сольдо, ліри. На даному примірнику присутні провенієнції такі ж самі, як зазначені на примірнику під шифром **N 365/M17**. Формат 22x15 см. Видання має шкіряну оправу світло-брунатного кольору, назва роману виведено золотавими літерами. Загальна кількість сторінок – 82. Збережено в електронному каталозі під шифром: **N 373 – F/B41**.

У книжковій колекції баронів Шодуарів мають місце такі стародавні видання як «Selecta numismata antiqua, ex museo Petri Seguni ..., ejusdem observationibus illustrata» 1666 р. (**шифр: Шодуари №472/S 43**) та багато інших.

Також видання з нумізматики зберігаються зокрема у родовій книжковій колекції Урбановських-Стажинських «Бібліотека Загінецька»: «Imperatorum Numismata Ex Aere mediae et minimae Formae; Descripta et Enarrata» / Per Carolum Patinum. Parisiis, 1696.; («De numismate Augusti aureo formae maximae ex rudibus Herculanis eruto» / Josephi Khell e s. j. Viennae, 1765; («Гравировка на золотых медалях правителя Августа от малой формы до наибольшей формы») «Musei franciani descriptio. Pars Prior. Comprehendens Numismata et Gemmas. Kunsthistorisches Museum. Sammlung von Medaillen, Munzen und Geldzeichen» («Музеї Франції. Посібник з нумізматики та дорогоцінного каміння. Художньо-історичний музей») та «Schediasma criticum quo auctores aliaque antiquitalis monumenta inscriptiones item et numismata emendantur, vindicantur et exponuntur» («Дослідження пам'ятників та монет») німецького теолога, богослова Якоба Елснера (Jacobus Elsner 1692–1750).

Автор посібника з нумізматики та дорогоцінного каміння «Musei franciani descriptio. Pars Prior. Comprehendens Numismata et Gemmas. Kunsthistorisches Museum. Sammlung von Medaillen, Munzen und Geldzeichen»² – австрійський нумізмат і священник-єзуїт Джозеф Еккель (Johann Joseph Hilarius von Eckhel, 1737–1798). Видане у друкарні «Христіані Заальбахія» (Лейпциг, 1781 р.) латинською мовою, видання поділено на дві частини. У першій частині подано історію створення таких всесвітньо відомих музеїв як «Лувр», «Музей історії Франції», «Музей Паризького Монетного двору» та ін. Друга частина – опис нумізматичних колекцій з таких музеїв як художньо-історичний, всесвітній музей у Відні, Імператорська скарбниця. На титульному

¹ Bellorii P. Romani Adnotationes nunc primum evulgatae in XII priorum Caesarum numismata ab Aenea Vico parmensi olim edita: noviter additis eorumdem Caesarum imaginibus majori forma à praestantioribus calchographis aeri incisiss. Romae : Impensis Fausti Amidei bibliopolae, 1730. 82 p.

² Eckhel J. Musei franciani descriptio. Pars Prior. Comprehendens Numismata et Gemmas. Kunsthistorisches Museum. Sammlung von Medaillen, Munzen und Geldzeichen. Lipsiae: Litteris Udalr. Christiani Saalbachii, 1781. 432 p.

аркуші зазначені провенієнції: екслібрис «Biblioteca Zahiniecka», печатка «Caroli Benjamin Lengnich». Оправа цільно-шкіряна, із сріблястим тисненням на корінці. Формат видання 23x15 см. Зберігається під шифром: **BZ 6117 (1)**.

Нумізматичне видання Я. Елснера «Schediasma criticum quo auctores aliaque antiquitalis monumenta inscriptiones item et numismata emendantur, vindicantur et exponuntur»¹ «Дослідження пам'ятників та монет» видрукувано у Бероліні (Берлін) 1744 р., друкарня «J. G. Michaelis» (Дж. Г. Михаеліс). Видання поділяється на 13 розділів, присвячених біблійній тематиці. Автор подає опис пам'ятників (богів, тварин, птахів), монет, медалей Старого та Нового Заповіту. На початку подано передмову від автора, у кінці – стислий зміст. Примірник має цільно-шкіряну оправу із золотим тисненням на корінці, де зверху є наліпка «5800» (порядковий номер в колекції «Бібліотека Загінецька»). На форзаці передньої кришки екслібрис: «Biblioteca Zahiniecka». Формат видання 21x17 см. Шифр зберігання: **BZ 5800 (2)/J13**.

Невелику кількість нумізматичних видань виокремлено і в особових фондах В. Б. Антоновича: «Исследования о древней русской монетной системе в XI, XII и XIII веке», «Клад с русскими монетами, найденный в Риге. Из «Зап. Археол. об-ва»; т. III), «История подделки монет в России до времен Петра Великого». А також О. В. Кочубея – «Description du musée de feu le prince Basile Kotschoubey d'après son catalogue manuscrit et recherches sur l'histoire et la numismatique des colonies grecques en Russie» Карла Коена.

Один з примірників видання з книжкової колекції Антоновича В. Б. «Suétone et la Numismatique»² («Светоній і нумізматика»)³ надрукований у Брюсселі 1881 р. (друкарня Imprimeur du Roi). Автор Альфонс де Шодт (Schodt Alphonse, роки життя невідомі), давньоримський письменник, історик, особистий секретар імператора Адріана, найбільш відомий збірником біографій «Життя дванадцяти цезарів». Дане видання є алігатом з 35 творів різних авторів. Працю «Suétone et la Numismatique» приплетено до «Les fonctions intellectuelles et instinctives»⁴ («Інтелектуальні та інстинктивні функції»), автор Девід Лаборд (Laborde D., роки життя невідомі). Посібник Альфонса де Шодта містить інформацію про життя та творчий шлях давньоримського письменника Светонія, а також надається опис класифікації монет, якими той володів. Оправа цільношкіряна, корінець прикрашений геометричним орнаментом. Формат видання 22x15 см. Зберігається під шифром: **Антонович В. Б. I отд., № 1 (20), 35 ал.**

В особовій книжковій колекції Кочубея О. В. було знайдено таке видання з нумізматики – «Description du musée de feu le prince Basile Kotschoubey d'après son catalogue manuscrit et recherches sur l'histoire et la numismatique des colonies grecques en Russie»⁵ («Опис музею покійного князя Василя Кочубея, опис каталогу рукописів і досліджень з історії та нумізматики грецьких колоній в Росії»). Автор Барон Борис Васильович Кене (Köhne, Bernhard von 1817–1887) – один із відомих нумізматів та геральдистів ХІХ ст. Видання видано мовою оригіналу 1837 р. в Парижі видавництвом «Imprimerie des papiers de la Couronne». Складається з двох частин: Опис Кіммерійського царства та Босфорського, історія утворення, грошовий обіг (1Ч.), наукові дані, теорії автора щодо утворення Кіммерії, Скіфії, Сарматії (2Ч.). видання має цільношкіряну оправу, на форзаці гербовий екслібрис Кочубеїв з написом «Изь библиотеки Ал. Вас. Кочубея». Формат видання 25x15 см. Зберігається за шифром: **Кочубей О. В. 832**.

¹ Elsner J. Schediasma criticum quo auctores aliaque antiquitalis monumenta inscriptiones item et munismata emendantur, vindicantur et exponuntur. Berolini: Typis J. G. Michaelis, 1744. 176 p.

² Schodt, A. Suétone et la Numismatique. Bruxelles: Imprimeur du Roi, 1881. 24 s.

³ Светоний Гай Транквилл (блз. 70 до н.е. – 140) римський історик та письменник.

⁴ Laborde D. Les fonctions intellectuelles et instinctives. Bruxelles: Imprimeur du Roi 1881. 24 s.

⁵ Köhne. B. Description du musée de feu le prince Basile Kotschoubey d'après son catalogue manuscrit et recherches sur l'histoire et la numismatique des colonies grecques en Russie. Paris: Imprimerie des papiers de la Couronne, 1837. V. 1. 451 p.

У складі штучно утвореного у другій половині ХХ ст. фонду «Періодичні видання до 1917 р.» містяться журнали «Старая монета: нумизматический журнал с рисунками, выходит ежемесячно, кроме июня-августа» (1911 р.) та збірники праць: «Записки Санктпетербургского археологического-нумизматического общества» (1849 р. і 1850 р.), «Записки нумизматического отделения императорского русского археологического общества» (1906, 1909, 1910 pp.).

У книжковій колекції іншомовних видань були також знайдені видання за нумізматичною тематикою. Наприклад, з польської: «Antykwarnia warszawska. Katalog Nr. 3. Numizmatyka, sfragistyka, skarbowość»¹. – Warszawa: Kaniewski, 1914. збережено під шифром: **Із пол. В 4729**.

Отже, нумізматичні видання, що зберігаються безпосередньо у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій ІК НБУВ, наразі для сучасників є зразками книжкової і дослідницької культури кількох поколінь і століть. Як джерела містять цінну інформацію для нумізматів, істориків та вчених інших наукових галузей про монети, гроші, медалі, розкривають процеси їхнього виробництва, фальшування монет та банкнот; знайомлять з класифікацією медалей і монет з різних європейських країн доби античності та середньовіччя.

Список джерел та використаної літератури

1. Specimen vniversae rei nvmmariae / Morell, A., Bernas, H. Lipsiae, Apud J. Thomam Fritsch. 1696. 339 s.
2. Beger L., Ezechiel S. Observationes et conjecturae in Numismata quaedam antiqva. Colonia Brandenburgica: Typis Ulrici Liebperti, Electoral.Brandenb. Typogr., 1691. 162. p.
3. Patin Ch. Introduction à l'histoire par la connoissance des médailles.-Paris: Chez Ifan du Bray et Pierre Variqvét. 1665. 262 p.
4. Snelli W. De re Nummaria Liber singularis. – Ex Officina Plantiniana Raphelengii, 1613. 72 p.
5. Sestini D. Classes Generales Geographiae numismaticae sev monetae Urbium, populorum et Regum. Lipsiae : In Libraria Gleditschia, 1797. 132 p.
6. Landon, Ch.-P. Numismatique du voyage du jeune anacharsis [Text]: ou medailles des beaux temps de la Grece: ouvrage Dedie au Roi. Paris: Au Bureau des annales du musee, 1818. 144 p.
7. Magnan D. Bruttia numismatica, seu Bruttiae, hodiè Calabriae, populorum numismata omnia... descripta. Roma, Impensis Fausti Amidei bibliopolaе, 1730. 82 p.
8. Bellorii P. Romani Adnotationes nunc primum evulgatae in XII priorum Caesarum numismata ab Aenea Vico parmensi olim edita: noviter additis eorumdem Caesarum imaginibus majori forma à praestantioribus calchographis aeri incisae. Romae : Impensis Fausti Amidei bibliopolaе, 1730. 82 p.
9. Eckhel J. Musei franciani descriptio. Pars Prior. Comprehendens Numismata et Gemmas. Kunsthistorisches Museum. Sammlung von Medaillen, Munzen und Geldzeichen. Lipsiae: Litteris Udalr. Christiani Saalbachii, 1781. 432 p.
10. Elsner J. Schediasma criticum quo auctores aliaque antiquitalis monumenta inscriptiones item et munismata emendantur, vindicantur et exponuntur. Berolini: Typis J. G. Michaelis, 1744. 176 p.
11. Schodt, A. Suétone et la Numismatique. Bruxelles: Imprimeur du Roi, 1881. 24 s.
12. Laborde D. Les fonctions intellectuelles et instinctives. Bruxelles: Imprimeur du Roi 1881. 24 s.
13. Köhne. B. Description du musée de feu le prince Basile Kotschoubey d'après son catalogue manuscrit et recherches sur l'histoire et la numismatique des colonies grecques en Russie. Paris: Imprimerie des papiers de la Couronne, 1837. V. 1. 451 p.
14. 14. Antykwarnia warszawska. Katalog Nr. 3. Numizmatyka, sfragistyka, skarbowość. Warszawa : Kaniewski: 1914. 126 s.

¹ Antykwarnia warszawska. Katalog Nr. 3. Numizmatyka, sfragistyka, skarbowość. Warszawa: Kaniewski: 1914. 126 s.

References

(1914.) Antykwarnia warszawska. Katalog Nr. 3. Numizmatyka, sfragistyka, skarbowość [Warsaw antique shop. Catalog number 3. Numismatics, sfragistics and treasure Warszawa : *Kaniewski*. [in Poland]

Beger L., Ezechiel S. (1691.) *Observationes et conjecturae in Numismata quaedam antiqua*. [Observations and assumptions in numismatics. Study of coins]. Colonia Brandenburgica : *Typis Ulrici Liebperti, Electoral. Brandenb. Typogr* [in Latin].

Bellorii P. (1730.) *Romani Adnotationes nunc primum evulgatae in XII priorum Caesarum numismata ab Aenea Vico parmensi olim edita: noviter additis eorumdem Caesarum imaginibus majori forma à praestantioribus calchographis aeri incisae*. Roma: *Impensis Fausti Amidei bibliopolae* [in Latin].

Eckhel J. (1781.) *Musei franciani descriptio. Pars Prior. Comprehendens Numismata et Gemmas*. Kunsthistorisches Museum. Sammlung von Medaillen, Munzen und Geldzeichen. [Description of museums in France. Coins and jewels of the historical and historical museum. Museum of Art History. Collection of medals and coins. Monetary signs] Lipzing: *Litteris Udalr. Christiani Saalbachii* [in Latin].

Elsner J. (1744.) *Schediasma criticum quo auctores aliaque antiquitalis monumenta inscriptiones item et munismata emendantur, vindicantur et exponuntur*. [Study of monuments and coins] Berlin: *Typis J. G. Michaelis* [in Latin].

Köhne. B. (1837.) *Description du musée de feu le prince Basile Kotschoubey d'après son catalogue manuscrit et recherches sur l'histoire et la numismatique des colonies grecques en Russie* [Described to the museum of Prince Vasil Kochubey, described to the catalog of manuscripts and dostigen from the history and numismatics of the gray colonies in Russia] Paris: *Imprimerie des papiers de la Couronne*. [in French]

Laborde D. (1881.) *Les fonctions intellectuelles et instinctives*. [Intellectual and instinctive functions] Brussel: *Imprimeur du Roi* [in French]

Landon Ch.-P. (1818.) *Numismatique du voyage du jeune anacharsis: ou medailles des beaux temps de la Grece: ouvrage Dedie au Roi*. [Numismatics. The journey of the young Anachars, or the medal of the good times of Greece: the work is devoted to the king] Paris: *Au Bureau des annales du musee* [in Latin].

Magnan D. (1730.) *Bruttia numismatica, seu Bruttiae, hodiè Calabriae, populorum numismata omnia... descripta*. [A detailed description of the coins of all the peoples of Europe, as well as some others previously published] Rome: *Impensis Fausti Amidei bibliopolae* [in Latin].

Morell A., Bernas H. (1696.) *Specimen vniversae rei nvmmariae* [Obvious signs of economic development]. Lipzing: *Apud J.Thomam Fritsch* [in Latin].

Patin Ch. (1665.) *Introduction à l'histoire par la connoissance des médailles* [Introduction to history through knowledge of medals]. Paris: *Chez Ifan du Bray et Pierre Variqvét* [in French]

Schodt, A. (1881.) *Suétone et la Numismatique*. [Suetonius and Numismatics] Brussel: *Imprimeur du Roi* [in French]

Sestini D. (1797.) *Classes Generales Geographiae numismaticae sev monetae Urbium, populorum et Regum*. [General classification of coins by geographic location] Lipzing : *In Libraria Gleditschia* [in Latin].

Snelli W. (1613.) *De re Nummaria Liber singularis*. [Special numismatic book]. Officina Plantiniana Raphelengii [in Latin].